

SYKDOMSARBEIDE

God hygiene og friske bier gir birøkterne god økonomi og en hyggeligere hverdag. God hygiene er også grunnlaget for å produsere rene produkter. Forebyggende helsearbeid på biene bør inngå som en naturlig del av driftsopplegget i birøkten.

Birøkterens plikter

Enhver kan begynne med bier, men som birøkter må en sette seg inn i de lover og forskrifter som gjelder. Det er regelverk som angår slyngerom, helse, miljø og sikkerhet og biene er med i dyrevelferdsloven.

”Forskrift om birøkt” skal sikre god hygiene i all birøkt og skal forebygge, begrense og utrydde sykdom hos bier.

I henhold til denne forskriften skal birøkteren:

- Registrere bigårdsplassene sine hos Mattilsynet og avregistrere dem når de legges ned
- Merke alle bigårdene med navn, adresse og telefonnummer
- Merke alle bikubene med et nummer som identitetsmerke
- Varsle Mattilsynet ved påvisning eller mistanke om meldepliktige sykdommer

Driften skal legges opp slik at en:

- Unngår å få inn sykdommer i bigården
- Har god hygiene
- Bare bruker biprodukter i birøkten som kommer fra egen bigård, bortsett fra voks som er varmebehandlet til minst 120 °C i 30 minutter
- Forebygger sverming

Ved omsetning eller flytting av bier og utbygde vokstavler må en:

- Ha sertifisert bigård (helsesjekk etter krav i følge forskrift)
- Føre fortegnelse over all omsetning av bier, brukt kubemateriell og utbygde vokstavler
- Føre liste over all flytting av bifolk mellom registrerte bigårder

Sertifisering

Birøkteren kan få sertifisert bigården sin ved å henvende seg til Mattilsynet. De vil foreta den nødvendige kontroll. Birøktere kan isteden gjennomgå og bestå Norges Birøkterlags kompetansekurs og på den måten få en godkjenning for 10 år, slik at de kan sertifisere bigården sin selv.

Sertifiseringen av bigården, enten den foretas av Mattilsynet eller av birøkteren selv, gjelder for 2 år av gangen.

Svermer

De som har sertifisert bigård kan sette ut svermefangerkuber i egen bigård og de kan opprette svermebigård som også skal meldes til Mattilsynet.

Omsetning og flytting av brukt bimateriell

Ved omsetning eller flytting av brukt bimateriell uten bier må dette være rengjort og ikke ha huset levende bier de siste 10 dager før flytting eller omsetning. (Ved flytting av bier og utbygde rammer må bigården være sertifisert.)

Importforbud

Det er forbudt å importere brukt kubemateriell, unntatt utstyr til honningbehandling som er rengjort og desinfisert.

Mistanke om meldepliktig sykdom

Mattilsynet skal straks varsles ved forekomst eller mistanke om følgende bisykdommer: Varroa- eller trakèmiddinfeksjon, lukket yngelrâte, åpen yngelrâte, steinyngel, liten kubebille eller tropilaelapsmidd. Varsel om varroamidd gjelder ikke for bigårder som ligger i region C og varsel om trakèmidd gjelder ikke for bigårder som ligger i sone B1. Det er så Mattilsynet som har ansvaret for den videre håndteringen av et eventuelt sykdomsutbrudd. Rask innmelding av mistanke er viktig for å hindre spredning og unødvendige tap som følge av sykdom.

Mattilsynet vil rekvirere prøvetaking, og fyller ut et skjema som skal følge prøvene. NMBU, Veterinærhøgskolen foretrekker prøver av voksnedfall ved mistanke om bakteriesjukdommer. Dersom prøvemateriale fra tavler med honning benyttes legges det i tett emballasje, før den puttes i konvolutt eller lignende. Tas det ut prøver av bier kan disse avlives ved å legges i fryseren over natten. Disse prøvene må emballeres slik at biene ikke mugner eller blir sammenklemt under forsendelsen.

Prøven skal merkes med bigårdens nummer og navn. Dersom det sendes inn flere prøver fra samme bigård, merkes disse 1A, 1B, 1C osv.

Bigården pålegges restriksjoner. Det vil bli forbud mot å føre bier til og fra bigården og forbud mot å føre brukt bimateriell og utbygde vokstavler til og fra bigården/ lager/ slyngerom. Har mistanken oppstått i en sertifisert bigård, trekkes sertifikatet tilbake inntil videre.

Offentlige påbud

Håndteringen av de ulike sykdommene vil variere, men ved påvisning av åpen eller lukket yngelrâte gis normalt påbud om avliving og destruksjon av samtlige bifolk i driftsenheten I tillegg gis påbud om smittesaneringsiltak som:

- Tilintetgjøring (brenning) av materiell i bigård/på lager/ i slyngerom etc. som vanskelig lar seg rengjøre og desinfisere (for eksempel pga dårlig stand)
- Grundig rengjøring og desinfeksjon av materiell i bigård/ på lager/ slyngerom etc. som ikke tilintetgjøres
- Tilintetgjøring (brenning) evt. omsmelting av utbygde vokstavler som finnes i bigården/ på lager
- Jorda foran kubene i bigården strøs med brent kalk og spavendes

I tillegg til ovenfor nevnte tiltak vil Mattilsynet forsøke å kartlegge smittekilde og avklare hvorvidt det har vært smittefarlig kontakt med andre bigårder.

Som kontaktbigårder er det aktuelt å regne:

- Andre bigårder tilhørende samme birøkter
- Alle bigårder som befinner seg innenfor et område med radius 3 km rundt den bigården hvor sjukdommen er påvist
- Alle bigårder som i løpet av det siste året har hatt smittefarlig kontakt med bigården hvor sjukdommen er påvist, for eksempel ved:
 - o levering/mottak av bier, materiell, vokstavler etc.
 - o bruk av samme parestasjon på samme tid
 - o vandring til samme område på samme tid

Evt. kontaktbigårder vil også bli pålagt restriksjoner, og det vil bli foretatt undersøkelser i disse på samme måte som beskrevet over.

Erstatning

Det kan gis erstatning ved offentlig pålegg om bekjempelse. Det er Fylkesmannens landbruksavdeling som administrerer denne ordningen som altså er uavhengig av Mattilsynet.

Forebyggende sykdomsarbeid

Sykdomsforebyggende arbeid bør være en naturlig del av enhver birøkters driftsplan. Å forebygge utbrudd av sykdom, er en billig forsikring for birøkterne.

Sterke bifolk

Sterke bifolk i god kondisjon har i seg selv en formidabel evne til å motstå sykdommer. De kan blant annet lettere rense ut syk yngel og på den måten fjerne smittestoff fra kubene. Sterke bifolk er et viktig ledd i det sykdomsforebyggende arbeidet. Imidlertid vil bifolk som svermer kunne spre sykdom.

Rengjøring av materiell og utstyr

God hygiene i bigården og på tavlelageret er viktig. Ved regelmessig rengjøring av kubemateriell og annet utstyr fjernes smittestoff som ellers vil føres tilbake til bifolkene. En kombinasjon av mekanisk rengjøring (skraping) og kjemisk rengjøring (f. eks kaustisk soda) er mer effektivt mot lukket yngelråtesporene enn bare en av metodene.

Kubene i en bigård bør plasseres slik at feilflyving unngås. Det er større sannsynlighet for feilflyving dersom kubene står tett i tett på en krakk, enn dersom de står med større avstand og

gjør med flyhullet i ulike retninger.

Vegetasjon eller andre elementer som forenkler bienes orientering er også med på å redusere feilflyvingen.

Ved høsting av honning eller fôring i bigården kan det ofte oppstå røving. En bør forsøke å hindre dette ved å føre alle bifolkene på en gang og ikke søle med honning og fôr i bigården. Honningtavlene bør under høstingen settes i tett kasse med en gang, slik at biene ikke får tilgang til det. Materiell må lagres slik at det ikke kan komme bier til.

Hyppig voksskifte

Hver høst bør birøktere gå igjennom tavlelageret og sortere ut tavler til omsmelting. Voksskifte er en effektiv metode for å fjerne smittestoff fra kubene. Særlig bør voksen i yngelrommet skiftes hyppig. Voksen som sorteres ut bør ikke brennes, da norsk voks er en ressurs. Voksen kan smeltes om og brukes til produksjon av nye byggevokstavler. Honningcentralen tar i mot blokkvoks hele året.

I følge norsk lovverk er det et krav om at all voks som skal presses til bruk i bikuber skal varmebehandles ved minimum 120 °C i 30 minutter.